

TEXT & IMAGE

ESSENTIAL PROBLEMS IN ART HISTORY

2020 2 (10)

ТЕКСТ І ОБРАЗ:
актуальні проблеми
історії мистецтва

txim.history.knu.ua

ISSN: 2519-4801

TEXT AND IMAGE: ESSENTIAL PROBLEMS IN ART HISTORY

scientific electronic journal

2020, volume 2 (10)

Founder: Taras Shevchenko National University of Kyiv

Year of foundation: 2016

Field of study: History

Language of publishing: Ukrainian, English, German, Polish, Russian, French.

Frequency: twice a year

Editorial board:

Gennadii Kazakevych, Dr. of Sc., Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) – editor-in-chief
Petro Kotliarov, Dr. of Sc., Associate professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) – deputy editor-in-chief

Iryna Adamska, PhD, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) – executive editor

Stefaniia Demchuk, PhD, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) – executive editor

Anna Kaluher, MA, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) - editor of Art Criticism section

Natalia Burdo, PhD, Institute of Archaeology, National Academy of Sciences in Ukraine (Ukraine)

Volodymyr Dyatlov, Dr. of Sc., Professor, Taras Shevchenko National Pedagogical University of Chernihiv (Ukraine)

Maxim Fomin, PhD, Senior lecturer, University of Ulster (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland)

Nathalie-Cécile Ginoux, PhD, Maître de conférences en art et archéologie des mondes celtes, Université Paris-Sorbonne (Paris IV) (France)

Rostyslav Konta, Dr. of Sc., Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)

Oleg Mashevskiy, Dr. of Sc., Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)

Pedro Reyes Moya-Maleno, PhD, Universidad Complutense de Madrid (Spain)

Antoni Moysey, Dr. of Sc., Professor, Bukovinian State Medical University (Ukraine)

Aneta Pawłowska, Dr. Hab., Professor, Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Łódzkiego (Polska)

Andrii Puchkov, Dr. of Sc. Professor, Modern Arts Research Institute (Ukraine)

Matthew Rampley, PhD, independent scientist-researcher, Faculty of Arts, Masaryk University (Czech Republic)

Sergei Ryzhov, PhD, Associate professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)

Ihor Sribnyak, Dr. of Sc., Professor, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine)

Arno Strohmeyer, PhD, Professor, University of Salzburg (Austria)

Oleksandr Symonenko, Dr. of Sc., Senior Researcher, Institute of Archaeology, National Academy of Sciences in Ukraine (Ukraine)

Mykhailo Videiko, Dr. of Sc., Senior Researcher, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine)

Daqing Yang, PhD, Associate Professor, The George Washington University (U.S.A.)

Editorial board address: 01601, Ukraine, Kyiv, Str. Volodymyrska, 60, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Faculty of History, Art History department; tel. +380442393407; e-mail: arthistory@univ.net.ua

The journal is published by the authority of the Academic Senate of the Taras Shevchenko National University. Decision №17. June, 29, 2016.

The journal is included in the Ukrainian list of specialized scientific publications (Ministry of Education and Science of Ukraine, decision №374. March, 13, 2017)

ISSN 2519-4801

Image on the cover: Grygorii Pavlutskyi with his students in the Cabinet of fine arts of St. Vladimir's University of Kyiv. Early 20th century. Photographers: Andrii Gudshon and Olexander Gubchevskyi.

DOI 10.17721/2519-4801.2020.2

ЗМІСТ CONTENTS

EDITORIAL

Котляров П. До п'ятиріччя від дня заснування кафедри історії мистецтв Kotliarov P. On the Fifth Anniversary since the Founding of the Department of Art History.....	6
---	---

ANCIENT, MEDIEVAL AND EARLY MODERN ART

Димидюк Д. Булава у Вірменії епохи Багратидів у писемних та зображальних джерелах Dymydyuk D. Mace in Bagratid Armenia according to written and figurative sources	15
Levchenko I. The engraving of John Droeshout 'King James I of England and VI of Scotland with Truth and Time, Memory and History' (1651): an interpretation Левченко І. Інтерпретація постаті Якова І (VI) та образів довкола нього на гравюрі Джона Друзхаута «Король Яків І Англійський та VI Шотландський із Правдою і Часом, Пам'яттю та Історією» (1651).....	52

MODERN AND CONTEMPORARY ART

Ластовський В., Куштан Д. «Капличка» Тараса Шевченка (1845): атрибутування історичного прототипу Lastovskyi V., Kushtan D. «Chapel» by Taras Shevchenko (1845): attribution of a historical prototype	72
Мельник О., Штець В. Оригінальна графіка Роберта Лісовського: Жанровий діапазон та специфіка авторської мови Melnyk O., Shtets V. Original graphics of Robert Lisovsky: Genre range and features of the author's artistic language	85
Ісайкова О. «Ми в це не повіримо, Ніколя»: роялістська публіцистика як джерело французької антинаполеонівської карикатури Isaikova O. «We don't believe you, Nicolas»: royalist publicism as a source of French anti-Napoleonic caricature	94
Зубар М., Панто Д. Роль сучасних наративних музеїв у міському просторі Zubar M., Panto D. The role of modern narrative museums in the urban space	109

ART CRITICISM

Русяева М. Рецензія на книгу: Marín Ceballos, M. C. & Jiménez Flores, A. M., eds., 2014, *Imagen y culto en la Iberia prerromana II: nuevas lecturas sobre los pebeteros en forma de cabeza femenina*. Spal monografías, XVIII. Sevilla: Sevilla Secretariado de Publicaciones, Universidad de Sevilla, 248 p., figuras (ISBN 10: 8447215466 ISBN 13: 9788447215461)

Rusiaieva M. Book review: Marín Ceballos, M. C. & Jiménez Flores, A. M., eds., 2014, *Imagen y culto en la Iberia prerromana II: nuevas lecturas sobre los pebeteros en forma de cabeza femenina*. Spal monografías, XVIII. Sevilla: Sevilla Secretariado de Publicaciones, Universidad de Sevilla, 248 p., figuras (ISBN 10: 8447215466 ISBN 13: 9788447215461).....119

Балашова О., Калугер А. “Критика — це про створення позачасової акустики”: інтерв'ю з історикинею мистецтва Ольгою Балашовою

Balashova O., Kaluher A. "Criticism is about creating timeless acoustics": an interview with art historian Olga Balashova).....133

**“КРИТИКА — ЦЕ ПРО СТВОРЕННЯ ПОЗАЧАСОВОЇ АКУСТИКИ”: ІНТЕРВ'Ю З ІСТОРИКИНЕЮ
МИСТЕЦТВА ОЛЬГОЮ БАЛАШОВОЮ**

Ольга Балашова, Анна Калугер

***"Criticism is about creating timeless acoustics": an interview with
art historian Olga Balashova***

Olga Balashova, Anna Kaluher

Olga Balashova - art historian, kmbs and KAMA lecturer, art critic, deputy director for the development of the National Art Museum of Ukraine (NAMU) in 2017-2020. The interview was recorded in February 2020 by assistant professor Anna Kaluger (Chair of Art History, Taras Shevchenko National University of Kyiv). This interview was conducted as part of the Ph.D. research "The structure of art criticism in Ukraine at the beginning of the XXI century." The discussion will focus on the definition of art criticism in the Ukrainian art context and its disciplinary boundaries. Olga Balashova talks about her career path as art historian and critic, determining for her theoretical influences, the school of art history at NAOMA, and her research priorities within the study of the history of criticism. Part of the interview focuses on the methods of teaching criticism in the humanities in the context of the internetization of criticism and the loss of its usual disciplinary basis - the history of art. It will also discuss the genre classification of criticism at the level of objects of study, in particular: the portrait of the artist, curatorial strategy, or phenomenological study of artistic events. The final part of the interview focuses on options for constructing the history of criticism in Ukraine: both the history of resources and the history of authors, the history of interpretations, and the history of methodological approaches.

Key words: *Olga Balashova, art criticism, history of criticism.*

А.К. Чи позиціонуєш ти себе як арткритика?

О.Б. На певному етапі свого життя — так. Арткритика завжди виникає через самоідентифікацію. Я була критиком з 2009 до 2017 року. Потім я почала працювати в NAMU, а отже опинилася “по той бік”: в таборі тих, кого критикують, а не тих, хто критикує.

А.К. Яким був перший твій текст, який би ти назвала критикою?

О.Б. Це був текст для Коридору, “Показательные выступления на арене истории” про Арсена Савадова і Василя Цаголова (Балашова, 2013). Зараз мені він здається дуже наївним і юнацьким. Тоді ж мені здавалося, що цього ніхто не прочитає. Однак він справив неочікувано потужне враження на спільноту. Текст вийшов на початку осені, а в грудні ART UKRAINE підбивав підсумки року в мистецтві й тоді я увійшла в ТОП українських критиків. Відчуваєш, який вакуум? Було достатньо одного тексту, щоб увійти в ТОП і сколихнути спільноту на деякий час. Лише тоді я зрозуміла, наскільки критика може бути важливим інструментом. Чому важливо розуміти про що слід говорити, а про що ні. Усвідомлювати важливість події й те, чому та чи інша подія важлива саме зараз. Послідовно

задокументовувати погляд сучасника, робити зліпок середовища. Адже самі по собі твори мистецтва здатні багато про що свідчити. Це те, що визначає своєрідний режим мистецтва, те, про що здатен говорити художник в свій час. Це питання також про те, якого порядку і масштабу явища ти здатний помічати, а відтак — фіксувати той тектонічний злам, який навколо тебе відбувається.

А.К. Як би ти окреслила професійні повноваження арткритика?

О.Б. Це людина, яка бере на себе відповідальність, і послідовно, а не ситуативно, відстежує ситуацію в культурі, спостерігаючи за її динамікою й реагуючи на неї. Однак важливо — від імені людини того часу, у якій відбувається ця подія. Це реакція сучасника, який поміщає подію в особисту ієрархію цінностей і вже сама рефлексія буде для майбутніх академічних вчених позицією, включеною в аналітику того чи іншого художнього явища. І в першу чергу тому, що ця подія отримує своє осмислення в момент своєї презентації, в момент зустрічі з аудиторією. Саме тому це цінна інформація. Через 10, 50, 100 років це явище вже ніколи не зможе бути оціненим як актуальне. Актуальність погляду — це головний мистецтвознавчий скарб.

А.К. Ти могла б означити головні теоретичні моделі для себе?

О.Б. Відповім так: я в першу чергу історик мистецтва, чим би не займалась. В цьому перевага мати академічну мистецьку освіту: ти професійно володієш навичкою аналізу творів. За період навчання і роботи твоє око поступово стає універсальним каталогізатором мистецтва, оскільки така освіта — це в першу чергу про “набаченість”. Формальний аналіз — в першу чергу про володіння словником аналогічних прикладів, інструментарієм, професійною мовою. Можливо цей момент з вимогою володіти поняттєвим апаратом є не таким важливим для широкої аудиторії, але особисто в мене критик, який плутає літографію і ліногравюрою, викликає недовіру. Навіть якщо ти пишеш про сучасне мистецтво, все одно знання цих професійних законів має бути присутнім на рівні авторського почерку.

А.К. Чи відчуваєш ти себе частиною якоїсь спадкоємності, традиції?

О.Б. Мені дуже пощастило з викладачами в НАОМА: Анною Заваровою, Людмилою Міляєвою, Ольгою Лагутенко, Віктором Джулаєм, Мариною Русаєвою. Всі вони були абсолютно різними, але дуже глибоко розбиралися саме в предметі мистецтва, кожна з них — носій особливого уміння бачити. Можливо, їхні погляди і є традицією: вона надає впевненості, що ти не просто відчуваєш чи фіксуєш в собі враження, але знаєш, що з ними робити. Ти розумієш, чому ти сприймаєш мистецьку реальність тим чи іншим чином. Потім ти поступово накопичуєш загальний культурний контекст — через прочитані тексти, спілкування з художниками, через спостереження за тим, як вони працюють, що супроводжує створення їх робіт. Ти не можеш бути критиком, якщо ти не спілкуєшся з художниками. Це завжди твої головні співбесідники і головні опоненти.

А.К. Одна з тез круглого столу в межах конкурсу Stedley Art Critic Prize 2016 року, стосувалася того, що головна проблема української критики — у відсутності комунікації поколінь між собою. У мене виникло два питання: що це за покоління і чи можна з цим погодитись?

О.Б. Я не думаю, що для критики може існувати поколіннєвий розподіл, як у художників. Речі, які визначають критику, — це спосіб артикуляції, мова, інструментарій, бачення. Усі ці

категорії неможливо каталогізувати. Так, було своєрідне “старше покоління”, такі як Галина Скляренко чи Ольга Петрова. Вони здебільшого писали відгуки про виставки. Ще з радянських часів в нашій критиці існувала практика, коли художник запрошував критика написати про нього текст за винагороду. Художник в таких обставинах великою мірою сам вирішує, про що саме писати, що конкретно він хоче помістити в історію, використовуючи постать критика. Такі відгуки більшою мірою компліментарні, вони роблять критику винятково описовим і піднесеним жанром письма.

А.К. Говорячи про жанри, чи виділяєш ти для себе їх у критиці?

О.Б. Якщо я і розглядаю критику на жанровому рівні, то для мене цей поділ опирається на специфіку об'єкта, про який пише кожен з авторів. Досліджуванням об'єктом може бути творчість художника в цілому або ж портрет художника. Також автор може писати про виставку як окреме явище, послідовно пояснюючи чому це варто вважати подією. Окремим питання є те, як виставка вписується в наявну систему координат, вона підважує чи підтверджує присутню “ієрархію” в художньому середовищі, або ж лишає її незмінною? Або ж дослідника цікавить яке завдання ставить перед собою куратор і чи сповна виконує його. Критик може бути та амбіційнішим, формулюючи проблему наступним чином: що відбувається з нашим середовищем, в якому місці ми знаходимось, що змінюється у наших способах бачення, мислення, репрезентації?

А.К. Які медіаплатформи в Україні можна було б назвати “критичним осердям”?

О.Б. Головний ресурс — “Коридор”, звісно що. Лише тоді, коли він з'явився, ми нарешті могли починати говорити про існування якогось критичного поля. До того критика могла існувати лише в таких журналах як “Галерея” та “Образотворче мистецтво” або на таких сайтах як “КрАм”. На початку 20-х ми читали такі видання як журнал “ШО” та “Наш”, російський “Художній Журнал”, який був особливо впливовим майданчиком в кінці 2000-х і на початку 2010-х. Головним ядром в цих виданнях були художники: початок 2000-х був періодом тотального запізнення рефлексії й очікуванням майбутнього критичного методу, який усе ніяк не формулювався. Далі процес запустився активніше: поява Аліси Ложкіної в “ART UKRAINE” та розділу культура “Української правди” начолі з Катєю Ботановою, остаточно сформували і коло авторів, формати текстів, з тих пір вони тільки розширюються та поповнюються. З найактивніших актуальних — “Лівий берег” і “Your Art”.

А.К. Мені цікаво почути твою відповідь як викладачки: як варто викладати критику в Україні? Навмисне локалізую, хоча питання насправді звучить значно ширше: чи можливо сьогодні викладати критику в університеті? Враховуючи її розосередженість в “іконографії інтернету” і дисциплінарну розмитість.

О.Б. Почнімо з того, що критика це в першу чергу особливий вид письма, есеїстика. У будь-якому разі така практика має опиратися на конкретний інструментарій, і чітко визначену методологію, але критика завжди лишає за собою право суб'єктивної оцінки, яка вибудовується навколо авторського ставлення до об'єкта, за яким він спостерігає. Саме в цьому головна цінність критики, а не в намаганні надати абстрактну об'єктивну відсторонену оцінку, або таку собі “постоцінку”. Ти маєш розмістити її в певній системі координат. Курс, присвячений винятково критиці, варто було б робити на основі блискучих прикладів власне критики, які б дали відчуття цього типу письма. Наприклад, Лео Штейнберг і “Сексуальність Христа в мистецтві Відродження і в сучасному забутті” або стаття “Чому не було великих

художниць?” Лінди Нохлін. Це блискуча критика, тому що в свій час ці тексти просто підірвали парадигму погляду на історію мистецтва. Є також сенс будувати курс на основі текстів, як втілень різних послідовних стратегій рефлексії, або методологічних шкіл. Однак людина, на яку буде спрямований цей курс, має володіти знаннями про логіку розвитку історії мистецтва та історії ідей, щоб розуміти ступінь усвідомленості позицій і цілей кожного з авторів, чиї тексти він читатиме. Саме тоді у студента буде можливість подивитися на критику глобальніше, вже як на частину культури, і потім підійти до критики як складової мистецького процесу.

А.К. Тоді можна сказати що історія критики — це історія інтелектуальних середовищ?

О.Б. Так, це завжди історія актуального часу, історія розуміння чи нерозуміння сучасниками свого хронотопу. Критика — це про вміння володіти знанням і оцінювати мистецькі явища через побудову зв'язків. Критика не може претендувати на універсальність впродовж тривалого часу. Вона і не має цього робити. Але те, що критика таки має робити, — це зафіксувати свій час з позиції людей, які мали можливість розмовляти з художниками.

А.К. На кого в такому випадку направлений голос арткритика?

О.Б. Коли я пишу, я це роблю як історик мистецтва, навіть тоді, коли займаюсь критикою. Саме тому в мене завжди грає амбіція зберегти рефлексію для дослідників, які намагатимуться згодом реконструювати мій час. Тобто відповідь така: критик пише для середовища, для тих, хто зможе передавати цей голос далі. Пише, тому що деякі речі мають бути проговореними і зафіксованими в часі.

А.К. Схоже на сеанси саморефлексії заради саморефлексії.

О.Б. Скоріше на намагання дати діагноз і залишити мислинневий зліпок тим, хто в майбутньому зможе співвідносити себе з цією історією. Для них це буде надважливим артефактом, елементом культурної археології, точкою, з якої можна відновити пам'ять. Є звук, а є ехо. Якщо ми не мали можливості почути звук, то в нас буде можливість реконструювати його за відлунням. А коли ми не чуємо навіть ехо — тоді це німий вакуум. Я б навіть сказала що критика в першу чергу про створення акустики в часі. Це те, що ми напишемо і створимо сьогодні, але це не означає, що створене нами не спрацює через певну часову дистанцію.

Список джерел та літератури

БАЛАШОВА О., 2011, Показательные выступления на арене истории. *Korydor* [Online]. Available from: <http://old.korydor.in.ua/reviews/416–Pokazatelnie–vistupleniya–na–arene–istorii> [Accessed: 30th September 2011]

Ти не бачиш арткритики? А вона є, 2016. *Korydor* [Online]. Available from: <http://www.korydor.in.ua/ua/opinions/ty-ne-bachysh-art-krytyky.html> [Accessed: 1st June 2016]

References

BALASHOVA O., 2011, Pokazatelnie vystupleniya na arene ystoryy. [Demonstrative performances in the arena of history.] *Korydor*. Available from: <http://old.korydor.in.ua/reviews/416–Pokazatelnie–vistupleniya–na–arene–istorii> [Accessed: 30th September 2011].

Ty ne bachysh artkrytyky? A vona ye. [Don't you see the criticism? But it exists.], 2016. Korydor. Available from: <http://www.korydor.in.ua/ua/opinions/ty-ne-bachysh-art-krytyky.html> [Accessed: 1st June 2016].

“Критика — це про створення позачасової акустики”: інтерв'ю з історикинею мистецтва Ольгою Балашовою

Ольга Балашова — історикиня мистецтва, леткорка kmba та КАМА, арткритикиня, заступниця директорки з питань розвитку Національного Художнього Музею України (NAMU) з 2017 до 2020 року. Записала інтерв'ю Анна Калугер, асистентка кафедри історії мистецтв Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка. Інтерв'ю проводилося в рамках дисертаційного дослідження “Структура діяльності арткритики в Україні на початку XXI століття”. В розмові йтиметься про визначення арткритики в українському мистецькому контексті та її дисциплінарні межі. Ольга Балашова розповість про своє формування як історикині мистецтва та критикині, визначаючи для неї теоретичні впливи, школу історії мистецтва в НАОМА та її дослідницькі пріоритети в межах дослідження історії критики. Частина інтерв'ю буде присвячена питанню методів викладання критики на гуманітарних факультетах в умовах інтернетизації критики та втратою нею своєї звичної дисциплінарної бази — історії мистецтва. Також буде обговорено жанрову класифікацію критики на рівні об'єктів дослідження, зокрема: портрету художника, кураторської стратегії або ж феноменологічного дослідження мистецьких подій. Заклучна частина інтерв'ю буде присвячена варіантам конструювання історії критики в Україні: як історії ресурсів, так й історії авторів, історії інтерпретацій та історії методологічних підходів.

Ключові слова: Ольга Балашова, арткритика, історія критики.

Olga Balashova, Ph.D. KAMA (Ukraine)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9346-7125>

Ольга Балашова, Ph.D. КАМА (Україна)

Anna Kaluher, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8970-9590>

Анна Калугер, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

Received: 23-12-2020

Advance Access Published: December 2020